

Ήθη-Έθιμα

Επιμέλεια: Μελίνα Μαρούγκα
& Χριστίνα Κονίνη

Πρωταπριλία

- Η «Πρωταπριλιά» με τα αθώα ψέματά της είναι ένα πανευρωπαϊκό έθιμο.
- Στην Ελλάδα το αρχαίο αυτό έθιμο έφτασε, μάλλον, την εποχή των Σταυροφοριών κι έχει τις ρίζες του στους αρχαίους Κέλτες.
- Επειδή τον Απρίλιο ο καιρός καλοσύνευε συνήθιζαν την πρωταπριλιά να πηγαίνουν για ψάρεμα.
- Τις περισσότερες φορές γύριζαν φυσικά με άδεια χέρια, κι έτσι κατέφευγαν σε ψεύτικες ιστορίες για μεγάλα ψάρια.
- Στη χώρα μας διαγωνίζονται για το ποιος θα πει το μεγαλύτερο ψέμα, όπως το: «Έλα να πούμε ψέματα/ ένα σακί γιομάτο/ φόρτωσα ένα μπόντικα/ σαράντα κολοκύθια/ κι απάνου στα καπούλια του/ ένα σακί ρεβύθια»

Γεωργικές εργασίες

- Όπως ο Μάρτης, έτσι και ο Απρίλης είναι μήνας διγνώμος: από τη μια μεριά ο καιρός καλυτερεύει σταθερά, από την άλλη δεν ξεχνάει να δείξει τα χειμωνιάτικα δόντια του με βροχές και χαλάζια. Οι γεωργοί σπέρνουν καλαμπόκι, βαμβάκι, καρπούζια, πεπόνια.
- Αν η κακοκαιρία κάνει κακό στα σπαρτά, οι κανονικές βροχές είναι ευεργετικές, γιατί τώρα ο γεωργός θα σπείρει καλαμπόκια, ρεβίθια, τριφύλλι, ρύζι, μπαμπάκι. Θα φυτέψει μελιτζάνες, σπανάκι, καρπούζια, πεπόνια κλπ. Έτσι με λαχτάρα περιμένει τη βροχή, που και τα σπαρτά θα μεγαλώσει και τα φρεσκοφυτεμένα θα βοηθήσει να ξεπεταχτούν.
- Το χαλάζι, όμως, για τον γεωργό είναι καταστροφή. Γι' αυτό προσπαθεί με κάθε τρόπο να αποτρέψει τον ερχομό του ή τις καταστροφές που προκαλεί, εξορκίζοντάς το με το φως της Ανάστασης. Τη νύχτα αυτή ένας επίτροπος της Εκκλησίας ανεβαίνει στο καμπαναριό μ' έναν αναμμένο δαυλό. Όσοι τόπος γύρω φωτιστεί από το Άγιο Φως, δεν έχει ανάγκη από χαλάζι.
- Αλλού πάλι το χαλάζι ξορκίζεται με μεγάλες φωτιές τη νύχτα της Ανάστασης.

Μεγάλη Δευτέρα

- Τη Μεγάλη Δευτέρα ο Νυμφίος «έρχεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός». Η Μεγάλη Δευτέρα είναι αφιερωμένη στον Ιωσήφ, τον πιο αγαπητό υιό του Ιακώβ.
- Τη Μεγάλη Δευτέρα ξεκινούν πολλοί τη νηστεία της Μεγάλης Εβδομάδας μέχρι να κοινωνήσουν το Μεγάλο Σάββατο.

Μεγάλη Τρίτη

- Τη Μεγάλη Τρίτη διαβάζεται η παραβολή των δέκα Παρθένων και σε όλες τις εκκλησίες με κατάνυξη ακούμε το «τροπάριο της Κασσιανής».

Μεγάλη Τετάρτη

- Η Μεγάλη Τετάρτη είναι αφιερωμένη στη μνήμη της αμαρτωλής γυναίκας που μετανόησε και πίστεψε στον Χριστό και οι νοικοκυρές πλάθουν μαζί με τα παιδιά τους τα Πασχαλινά κουλουράκια στο σπίτι, ενώ περιμένουν τη λειτουργία του Μυστικού Δείπνου.

Μεγάλη Πέμπτη

- Από τη Μεγάλη Πέμπτη αρχίζει κυρίως η κατάνυξη γιατί από την ημέρα αυτή ξεκινούν βασικά τα πάθη ενώ την ίδια ημέρα οι νοικοκυρές βάζουν τα συμβολικά κόκκινα αβγά, πλάθουν τα τσουρέκια και τα ψωμιά (διάφορα ανά κάθε περιοχή) περιμένοντας τη μεγάλη ακολουθία των Αχράντων Παθών, των Δώδεκα Ευαγγελίων και τη σταύρωση με το επιβλητικό τροπάριο «Σήμερα κρεμάται ἐπὶ ξύλου, ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας»

Μεγάλη Παρασκευή

Το πρωί της Μεγάλης Παρασκευής γίνεται η αποκαθήλωση όπου ο ιερέας κατεβάζει τον Εσταυρωμένο από τον Σταυρό και τον τυλίγει σε καθαρό σεντόνι ενώ από αργά το βράδυ της Μ. Πέμπτης έχει στολιστεί ο Ιερός Επιτάφιος με άνθη της υπαίθρου που φέρνουν οι γυναίκες έτσι ώστε να τοποθετηθεί το Άγιο Σώμα του Κυρίου.

Η Μ. Παρασκευή αποτελεί την κορύφωση του Θεϊού Δράματος και είναι η μέρα του μεγάλου πένθους. Όλοι ζουν με μεγάλη κατάνυξη και σε πολλά μέρη δεν στρώνουν καθόλου τραπέζι. Είναι η μέρα που όλοι νηστεύουν ακόμα και το λάδι με τιμητικό πιάτο τις νερόβραστες φακές και το μαρούλι με ξύδι, συμβολισμοί παρμένοι από το Θείο Δράμα.

Κανείς δεν πρέπει να πιάσει στα χέρια του σφυρί ή άλλο εργαλείο, γιατί θεωρείται μεγάλη αμαρτία. Το βράδυ γίνεται η λειτουργία της περιφοράς του Επιταφίου. Η περιφορά του Επιταφίου είναι το κυριότερο έθιμο της Μεγάλης Παρασκευής.

Παλιά γινόταν ένας συναγωνισμός ανάμεσα στις ενορίες για το ποιος θα φτιάξει τον ομορφότερο στολισμό του Επιταφίου. Οι ενορίες συναντιόντουσαν κατά την περιφορά και στα νησιά έβαζαν τον επιτάφιο στην θάλασσα για να αγιάσουν τα ύδατα. Το έθιμο του περάσματος ακόμα καλά κρατεί. Όλοι πιστεύουν ότι πρέπει να περάσουν από κάτω για μία φορά για το καλό ενώ πίστευαν πως αν τα ζωηρά παιδιά περάσουν τρεις φορές θα φρονίμευαν. Τρεις φορές έπρεπε να περάσουν και οι άρρωστοι για να γίνουν καλά.

Μεγάλο Σάββατο

Το πρωί του Μεγάλου Σαββάτου ψάλλεται ο Εσπερινός της Ανάστασης, η «Πρώτη Ανάσταση». Το μεσημέρι στον Πανάγιο Τάφο πραγματοποιείται η αφή του Αγίου Φωτός και διανέμεται σε όλον τον Ορθόδοξο κόσμο και το βράδυ ακολουθεί η Τελετή της Αναστάσεως με το «δεῦτε λάβετε φῶς» και το «Χριστὸς Ἄνέστη» που συνοδεύεται από μηνύματα χαράς και ελπίδας και φυσικά πολλά βεγγαλικά και κροτίδες.

Στην επιστροφή στο σπίτι, "σταυρώνουν" πρώτα το επάνω μέρος της εξώπορτας και με το Άγιο φως ανάβουν τα καντήλια. Το βραδινό τραπέζι της Ανάστασης περιλαμβάνει την εθιμοτυπική μαγειρίτσα, κόκκινα αυγά, τσουρέκι και σαλάτες, μπαίνοντας σιγά σιγά μετά την νηστεία στο γλέντι του Κυριακάτικου οβελία.

Κυριακή του Πάσχα

- Την Κυριακή του Πάσχα αρχίζει το μεγάλο γλέντι με τα ψησίματα των αρνιών, τα κοκορέτσια, τα τραγούδια και τους χορούς που κρατάνε μέχρι αργά το βράδυ.

Τα ήθη και τα έθιμα ποικίλουν από τόπο σε τόπο σε όλη την Ελλάδα δίνοντας σε κάθε περιοχή το δικό της τοπικό χρώμα.

Λεωνίδιο

- Στο Λεωνίδιο έχουμε το πιο εντυπωσιακό έθιμο της περιοχής, όταν το βράδυ της Ανάστασης γεμίζει ο ουρανός από φωτεινά "αερόστατα" τα οποία ανυψώνονται από τους πιστούς κάθε ενορίας με τον ανταγωνισμό ποιανού το αερόστατο θα μείνει περισσότερο ώρα στον αέρα.

Κέρκυρα

- **Στην Κέρκυρα** το πρωί στις 9 γίνεται η περιφορά του Επιταφίου της Εκκλησίας του Αγίου Σπυρίδωνα. Το 1574 οι Βενετσιάνοι απαγόρευσαν στους ορθοδόξους την περιφορά του την Μ. Παρασκευή, και από τότε οι Κερκυραίοι πραγματοποιούν την περιφορά μαζί με το Σεπτό Σκήνωμα του Αγίου. Είναι η πιο παλιά και πιο κατανυκτική Λιτανεία που βγαίνει σε ανάμνηση του θαύματος του Αγίου, που έσωσε τον Κερκυραϊκό λαό.
- Στις 11 το πρωί του Μ. Σαββάτου όταν τελειώνει η ακολουθία στη Μητρόπολη, χτυπούν οι καμπάνες των εκκλησιών και από τα παράθυρα των σπιτιών πέφτουν κατά χιλιάδες, πήλινα δοχεία στους δρόμους με μεγάλο κρότο.

Πάρος

- **Στην Πάρο** ο ταξιδιώτης θα έχει την ευκαιρία να παρακολουθήσει το μοναδικό έθιμο της αναπαράστασης των Παθών το οποίο κρατάει από το 1937, όταν η δασκάλα του χωριού έβαλε τα παιδιά του σχολείου να κάνουν την αναπαράσταση των παθών. Κατά την περιφορά του Επιταφίου στη Μάρπησσα και στα Μάρμαρα γίνονται στάσεις σε ζωντανές εικόνες των Παθών. Σε κάθε στάση τα παιδιά ντυμένα Ρωμαίοι στρατιώτες ή μαθητές του Χριστού, αναπαριστούν σκηνές από τα πάθη του Χριστού, τον «Μυστικό Δείπνο», το Μαρτύριο της Σταύρωσης και τα μεσάνυχτα του Μ. Σαββάτου, το νησί γεμίζει από φώτα και τον θόρυβο των αμέτρητων πυροτεχνημάτων καθώς γίνεται αναπαράσταση της Ανάστασης.
- **Στην Αμοργό** το Πάσχα έχει ιδιαίτερο χρώμα, με όλες τις παλιές παραδόσεις που αναβιώνουν στα χωριά της. Το Σάββατο του Λαζάρου μοιράζονται σε όλα τα σπίτια μεγάλοι σταυροί φτιαγμένοι από φύλλα βάγιας.
- **Στην Ύδρα** τη Μ. Παρασκευή ο Επιτάφιος μπαίνει στη θάλασσα και διαβάζεται η Ακολουθία του Επιταφίου, δημιουργώντας μία ατμόσφαιρα κατανυκτική. Την επομένη του Πάσχα, γίνεται το κάψιμο ενός ομοιώματος του Ιούδα, μπροστά στα μάτια των έκπληκτων επισκεπτών του νησιού.

Χίος

- Στη Χίο ο ρουκετοπόλεμος είναι ένα παλιό έθιμο που έχει τις ρίζες του στους χρόνους της τουρκικής κατοχής. Οι κάτοικοι των ενοριών του Αγίου Μάρκου και της Παναγίας Ερειθιανής έφτιαχναν αυτοσχέδια βαρελότα. Με το πέρασμα του χρόνου, όμως, αυτά εξελίχθηκαν σε αυτοσχέδιες ρουκέτες και βεγγαλικά, που διανύουν μεγάλες αποστάσεις.
- Οι ποσότητες τα τελευταία χρόνια φτάνουν στις μερικές χιλιάδες και το θέαμα που δημιουργείται από τις ρουκέτες που εκτοξεύονται στον ουρανό του Βροντάδου το βράδυ της Ανάστασης είναι φαντασμαγορικό.

Καλαμάτα

- Στην Καλαμάτα αναβιώνει ένα έθιμο, που πηγάζει από τους απελευθερωτικούς αγώνες του 1821, ο διαγωνισμός των «μπουλουκιών». Οι διαγωνιζόμενοι, με παραδοσιακές ενδυμασίες και οπλισμένοι με σαΐτες, δηλαδή με χαρτονένιους σωλήνες γεμάτους μπαρούτι, μετατρέπουν το τοπικό γήπεδο σε πεδίο μάχης, με τη συμμετοχή πλήθους κόσμου.

Πηγές Πληροφόρησης :

- <https://stilida.com/diafora/o-minas-aprilios-laografia-kalo-mina/>
- <https://www.ekklisiaonline.gr/nea/giortes-ithi-ke-ethima-tou-apriliou/https://www.gourmed.gr/mesogeios/istories%5D/ta-ethima-tis-megalis-evdomadas-kai-toy-pasha>